

Høgskolen i Telemark

Høringsuttalelse om Utdanning og forskning i spesialpedagogikk – veien videre.

Innledning

Høgskolen i Telemark takker for muligheten til å komme med synspunkter på rapporten med tittelen; 'Utdanning og forskning i spesialpedagogikk- Veien videre. Dette er et viktig og velkomment dokument for alle som er involvert i utdanning av pedagoger og spesialpedagoger, og i kunnskapsutvikling i dette feltet. Rapporten ble overlevert Kunnskapsdepartementet v/kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen 20. juni 2014.

Ekspertgruppens ble oppnevnt høsten 2012 og mandatet har sitt utgangspunkt i Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap*. I Stortingsmeldingen foreslåes det å nedsette en ekspertgruppe til å utarbeide en kunnskapsstatus og en analyse over behov for videre satsing på spesialpedagogiske utdanninger og spesialpedagogisk forsknings- og utviklingsarbeid. Rapporten er en bestilling fra kunnskapsdepartementet og inneholder anbefalinger til myndighetene, utdanningssektoren og fagmiljøene om hvordan framtidens utdanninger bør dimensjoneres og innrettes, og ikke minst om (...) «hva slags spesialpedagogisk forskning- og utviklingsarbeid det bør satses på» (s. 155).

I denne høringsbesvarelsen vil vi først ta for oss de konkrete anbefalinger som ekspertutvalget gir i kapittel 6-9. Etter å ha kommentert disse anbefalingene, vil vi uttale oss om noen aspekter ved rapporten som ikke er direkte knyttet til anbefalingene.

Del I: Kommentarer til anbefalingene

Framtidige utdanninger: Lærerutdanningene (kapittel 6):

Ekspertgruppens anbefalinger (s. 13a):

«Ekspertgruppen anbefaler at spesialpedagogiske emner med vekt på forebygging og tilpasset opplæring må vektlegges sterkere i barnehagelærer og grunnskolelærerutdanningene»

Vår kommentar:

Vi støtter ekspertutvalgets anbefalinger om økt integrering av spesialpedagogisk kompetanse i lærerutdanningene. Dette opplever vi som en konkret og relevant innsats i forhold til kjente utfordringer i dagens barnehage/skole. Vårt syn gjenfinnes i følgende sitat fra informant fra HiT (s. 30) .

«Dersom man skal ta den faktiske situasjonen i dagens skole/barnehage/opplæring og barnas behov for forebyggende og tidlig innsats på alvor, vil det kreve at man utdanner tilstrekkelig spesialpedagoger til å dekke de spesialpedagogiske arbeidsoppgavene som er i skole, barnehage og videregående opplæring. I tillegg vil det være viktig å bedre allmennpedagogikken med tanke på f.eks. tilpasset opplæring, inkludering, kartlegging og tidlig innsats. For å lykkes med inkludering og tilpasset opplæring vil samarbeidet mellom disse to «yrkesgruppene» være påkrevd

(Høgskolen i Telemark).

Ekspertgruppens anbefaling (s. 14):

«Ekspertgruppen anbefaler at dagens utdanning erstattes med en femårig, forskningsbasert grunnskolelærerutdanning, og at det opprettes masterprogram i fagdidaktikk med vekt på tilpasset opplæring og inkludering ved lærerutdanningsinstitusjonene som i dag har masterprogram i tilpasset opplæring» (s. 14).

Vi støtter de politiske beslutninger som er tatt med hensikt om å innføre en femårig lærerutdanning på mastergradsnivå fra 2017. Vi ser også frem til utviklingen av en rekke nye mastergradsprofiler, ikke minst programmer som kan ivareta behovet for dypere kompetanse innen god og tilpasset opplæring og inkludering. Vi vil også fremheve behovet for at fremtidens utdanninger blir praksisnære utdanninger som kan ivareta skolenes behov.

Ekspertgruppens anbefalinger (s. 13b):

I tillegg må studentene få breddekompetanse innenfor:

- *Prematuritet*
- *Språkvansker*
- *Lese- og skrivevansker*
- *Matematikkvansker*
- *Sosiale og emosjonelle vansker, inklusive psykisk sykdom*
- *Store lærevansker/utviklingshemning*
- *Sansetap*
- *Lov og reglement (barnehagelov, opplæringslov)*
- *PPT – (førstelinetjeneste)*
- *Statped – (andrelinetjeneste)*
- *Spesialisthelsetjenesten (andrelinetjeneste)*
- *Kulturkompetanse*

Vår kommentar:

Selv om vi støtter ekspertutvalgets anbefaling om mer spesialpedagogisk kompetanse i barnehagelærer og grunnskolelærerutdanningene stiller vi oss kritiske til den tilsynelatende tilfeldige oppramsingen av spesifikke tematikker som ekspertutvalget anbefaler skal tilbys som såkalt breddekompetanse. Det er sikkert mange gode intensjoner innebygd i en slik liste, men det er vanskelig å se en god faglig og analytisk fundert begrunnelse for akkurat denne oppramsingen. Særlig upresist er det når utvalget anbefaler breddekompetanse innenfor prematuritet uten at det gjøres rede for hvilke relevans dette har for allmennpedagogens virke.¹ Vår innvending er at det ikke er «bredest mulig kompetanse» innen det spesialpedagogiske fagfeltet som er den mest hensiktsmessige strategien for integrering av spesialpedagogisk kompetanse i utdanningene, men heller *riktig* og *relevant* kompetanse sett i forhold til de oppgaver som skole og barnehagesektoren er satt til å løse, samt den arbeids- og kompetansefordeling som er etablert mellom samarbeidsetater, så som PPT og Statped. Det finns en rekke studier som peker på utfordringer med henhold til spesialpedagogisk kompetanse i skolen (Bl.a. Nordahl) som kunne vært et godt utgangspunkt for å drøfte «valg av kompetanser» som kan integreres.

¹ de konsekvenser og senskader som følge av prematuritet- og som potensielt kan få relevans i pedagogisk sammenheng- kan i praksis omfatte et svært bredt spekter av funksjonsnedsettelse.

Framtidige studier: Spesialpedagogiske utdanninger (Kapittel 7)

Ekspertgruppens anbefalinger

Om Bachelor i Spesialpedagogikk

Ekspertgruppen anbefaler at utdanningen

- organiseres som et treårig integrert studium som skal skape og utvikle sammenheng mellom de spesialpedagogiske fagområdene.
- inneholder emnene forebygging, tilpasset opplæring, inkludering og tidlig innsats og gi breddekompetanse.
- gir innsikt i grunnleggende utviklings- og læringspsykologi, og teorier om normalitet og avvik.
- gir grunnleggende kjennskap til ulike lærevansker og funksjonshemninger, samt lovverk og hjelpetjenester.
- gir kartleggings- og utredningskompetanse i et individ og systemperspektiv, samt som innsikt i utarbeiding av individuelle opplæringsplaner (IOP) og individuelle planer (IP).
- inneholder praksis, med et omfang på minimum 100 timer.
- plasseres i finansieringskategori D.
- bør gi begrenset undervisningskompetanse når hovedoppgaven til en kandidat er å gi spesialpedagogisk hjelp/spesialundervisning til barn som går i barnehage og/eller skole

Vår kommentar:

Ekspertgruppen anbefaler at kandidatene får en begrenset undervisningskompetanse i skolen. Dette innebærer noen implikasjoner som ikke drøftes i ekspertutvalgets rapport. Høgskolen i Telemark har i løpet av de tre siste årene etablert en bachelorgrad i spesialpedagogikk, samtidig som vi tilbyr moduler i spesialpedagogiske temaer som årsstudium og videreutdanning. En våre utfordringer er først og fremst knyttet til bachelorutdanningen i spesialpedagogikk og situasjonen vedrørende en tilsynelatende manglende yrkesrolle for denne profesjonen i barnehage, skole og andre opplæringsarenaer. Vi er nå i en utredningsfase der vi ser på muligheten for at våre kandidater kan gå inn i spesialpedagogiske koordinatorstillinger i skoleverket.

Vi støtter i utgangspunktet denne anbefalingen, men vi er samtidig bekymret for at en slik løsning med begrenset undervisningskompetanse kan overskygge noen mer grunnleggende utfordringer vedrørende organiseringen og gjennomføringen av spesialundervisningen i skolen. Kan dette invitere til at spesialpedagogen i større grad overtar *ansvaret* for

spesialundervisningen? Kan dette videre bidra til at spesialundervisningen mister sin viktige forankring i de aktuelle fagene- og den ordinære undervisningen? Opplæringslovens § 10-1 skal sikre at alt undervisningspersonell har relevant faglig og pedagogisk kompetanse. Samtidig, skal ikke spesialundervisningen sees som atskilt fra den ordinære opplæringen (§ 5-1). Det å sette personale uten lærerutdanning til å ha ansvar for spesialundervisningen kan innebære en potensiell svekkelse av spesialundervisningen slik den er intendert, videre kan det innebære en legitimering av økt segregering. Overnevnte bekymringen kan imidlertid virke underlig så lenge vi vet at mange skoleeiere ansetter ufaglært personale til disse oppgavene², noe også ekspertgruppen viser til.

Vi støtter langt på vei ekspertutvalgets anbefaling på dette punktet, men vi mener at utgangspunktet for forslaget burde vært sterkere forankret i de utfordringer (pedagogiske, politiske, juridiske) vi står overfor når det gjelder spesialundervisningen (Nordahl). Det savnes en drøfting rundt arbeidsmåter, arbeidsdeling og samarbeidsformer rundt opplæringen i barnehage og skole. Et alternativ til forslaget kunne være å se på muligheten for å utvikle en utvidet bachelorutdanning i spesialpedagogikk som både gir undervisningskompetanse i færre men relevante fag – og som samtidig kvalifiserer til opptak til master i spesialpedagogikk og lærermaster.

Noen av anbefalingene vedrørende Bachelorstudiet i spesialpedagogikk vil kunne gi betydelig kvalitetsløft for utdanningen. Ikke minst gjelder dette forslaget om omfanget på minst 100 timers praksis. Utvalget sier imidlertid ikke noe om krav til innholdet i praksisen, eller hvilke arenaer som kan være aktuelle. Dette er imidlertid avklaringer som vil influere og virke bestemmende på studiets utforming. En mer omfangsrik praksis vil også kunne skape et bedre grunnlag for å gjøre skikkethetsvurderinger- noe vi mener er svært viktig innen dette feltet. Et annet kvalitetskriterium gjelder hvilke opptakskriterier som skal gjelde studenter på Bachelorutdanningen i spesialpedagogikk. Ekspertutvalget nevner ikke dette, men vi vil understreke viktigheten i at opptakskriteriene for BA Spesialpedagogikk sidestilles med opptak til GLU.

Ekspertgruppens anbefalinger (s. 113):

«Ekspertgruppen anbefaler at det etableres en audiologopedisk utdanning ved Institutt for spesialpedagogikk som en fordypningsmulighet på tvers av to etablerte fagområder. Forslaget innebærer ikke sammenslåing av disse studiene».

² Referanser til evalueringen av Kunnskapsløftet (Nordahl) cirka 40 prosent av de som gir spesialundervisning, er ufaglærte assistenter.

Vår kommentar:

Spørsmålet om etablering av en såkalt audiologopedisk utdanning på ISP har vært en del av en årelang diskusjon internt ved instituttet. Diskusjonen har sitt utgangspunkt i divergerende syn på hva som skal være audiopedagogikken hovedfokus i den pedagogiske tilnærmingen til opplæring av barn og unge med hørselshemming. Vi mener at konstruksjonen audiologopedi først og fremst må sees som et internt uttrykk for denne faglige uenigheten. Det er svakt grunnlag for ekspertgruppens argument om at samfunnet trenger utdanningene; *audiopedagogikk, logopedi og audiologopedi* ved samme institusjon. Vi finner i alle fall ingen overbevisende faglige begrunnelser i ekspertutvalget argumentasjon.

Forskning innenfor det spesialpedagogiske området (kapittel 8)**På side 19 i rapporten står følgende:****«Kunnskapshull og kunnskapsbehov**

Det er behov for forskning innenfor innenfor audiopedagogikk, logopedi, synspedagogikk, utviklingshemning, voksne med funksjonshemninger/funksjonsvansker og livsløpsperspektivet. Forskningen må skje i samarbeide med internasjonale fagmiljø/forskernettverk».

Vår kommentar:

Vi støtter selvfølgelig ekspertgruppen vektlegging av behovet for mer forskning innenfor spesialpedagogikken. Dette er et vidt sosialvitenskaplig kunnskapsfelt hvor det kontinuerlig vil være behov for valid og oppdatert kunnskap. Vi finner imidlertid grunnlaget som ekspertutvalgets bygger sine anbefalinger på som svakt og at svarene først og fremst avspeiler hvem man har spurt. Ekspertgruppen påpeker riktignok selv en del svakheter med grunnlaget for de ulike anbefalingene (blant annet s. 127). Det er upresist å hevde at det er behov for mer forskning innen slike *vide* kategorier som her beskrives uten at det refereres til empiriske reviewer med faktiske og spesifikke beskrivelser av «kunnskapshull og kunnskapsbehov» på feltet. Slike forskningsoversikter og forskningsrapporter som påpeker manglende kunnskap innenfor spesifikke tematikker finnes allerede. I tillegg kunne man ta utgangspunkt i kritiske fagdiskusjoner og analyser fra fagfeller som både kjenner og jobber i forskningsfront innen sentrale tematiske områder.

Hva slags type spesialpedagogisk forsknings- og utviklingsarbeid bør det satses på med tanke på å fremme praksis?

Ekspertgruppen anbefaler at det satses på

- Systematiske review
- Metaanalyser
- Longitudinelle studier/kohortstudier
- Korrelasjonelle studier
- Randomiserte effektstudier
- Intervensjonsstudier uten randomisert gruppetilhørighet.
- Singel case eksperiment
- Kvalitative kasusstudier (case studies)

Vår kommentar:

Dette punktet henger sammen med forrige punkt ettersom en slik anbefaling av forskningsmetoder er upresis uten en identifikasjon av hvilke forskningsspørsmål som skal besvares innen spesifikke områder. At ekspertutvalget tilsynelatende og ukritisk mener at det meste av relevant forskning som skal bidra til å fremme praksis skal ha en kvantitativ tilnærming og handle om å dokumentere såkalt «evidensbasert praksis», reflekterer hovedsakelig gruppens epistemologiske ståsted.

Evidensbaserte forskningsprogrammer basert på ulike former kontrollerte forskningsdesign- og med fokus på «hva som virker» har selvfølgelig hatt stor suksess innen det naturvitenskapelige paradigme- ikke minst innen medisinen, har nå sin renessanse innen pedagogiske sammenhenger. Det må imidlertid ikke implisere at man ser bort fra verdien av et rikt metodisk repertoar innen spesialpedagogisk forskning og utviklingsarbeid.

DEL II: Noen generelle kommentarer

Ekspertgruppen peker selv på en rekke utfordringer knyttet til kunnskapsgrunnlaget for analysene og anbefalingene. Men når det gjelder utvalgets beklagelser over at man ikke har klart og skaffe til veie tallgrunnlaget med henhold til omfanget av ulike funksjonshemninger for dermed å kunne si noe om behovet for kompetanse så er det først og fremst en manglende forståelse av «kompetansebehov» som kommer til syne. (s. 88: «å tallfeste omfanget av de ulike funksjonshemningene og dermed å skulle si noe om hvor stort behovet for kompetanse er

innenfor de ulike områdene). Ideen om at det er et slags en- til- en forhold mellom «omfanget av de ulike funksjonshemmingene» og behov for kompetanse impliserer en statisk og essensialistisk forståelse av forholdet mellom individuelle karakteristika og behovet for hjelp. Det vil være mer fruktbart å se spørsmål om «behov for hjelp» og «kompetanse» enn å inngå i komplekse sosiale praksiser og konstruksjoner som barn og unge med funksjonsnedsettelse til enhver tid inngår i.

Videre er det interessant å se på det ekspertgruppens presentasjon av sin forståelse av faget spesialpedagogikk (s.25). Vi finner det gledelig at utvalget introduserer det såkalte relasjonelle perspektivet. Dette er en modell som har vokst frem gjennom en kritikk av den tradisjonelle spesialpedagogiske vanskemodellen de senere tiårene. Spesialpedagogikken har blitt kritisert for blant annet sin statiske, kategoriske, mangelorientert m.m., tilnærming til barn og unges utfordringer i pedagogiske sammenhenger (Bl.a Dyson 1999, Emmanuelson 2001, Norges forskningsråd 2004, Thomas 2009) Felles i kritikken er en problematisering av spesialpedagogikkens forklaring på at barn og elevers utfordringer i barnehage, skole og livsutfoldelse for øvrig, først og fremst er å finne ene og alene i elevene/barnet selv. Den relasjonelle modellen tilbyr i større grad en oppmerksomhet på hvordan vi kan tilpasse, utvikle og forbedre læringen og undervisningspraksiser til elever som av ulike grunner opplever funksjonshemmede barrierer og andre utfordringer i barnehage- og skole- og ikke minst en dypere forståelse hvorfor man lykkes/mislykkes i å utvikle sitt potensiale optimalt.

Dessverre viser ikke ekspertgruppen noen særlig dyp forståelse av perspektivet. Fokuset, begrepene og beskrivelsene videre i teksten (side 25 -26) synliggjør tydelig at det likevel er et tradisjonelt kategorialt perspektiv som ligger til grunn for ekspertutvalgets forståelse.

Med hilsen

Trond Waage

Instituttleder på Institutt for pedagogikk, Høgskolen i Telemark

Referanser

Kari Bachmann og Peder Haug Forskning om tilpasset opplæring

Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsettinger.

Finnvold, Jan Erik (2013) Nova rapport 12 (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring)

En av flokken - Inkludering og ungdom med sansetap - muligheter og begrensninger

Kermit, Tharaldsteen, Haugen, Wendelborg, Christian (2014). NTNU Samfunnsforskning AS,) og Statlig Spesialpedagogisk Støttesystem (Statped).

Skolen og elevens forutsetninger- Om tilpasset opplæring i pedagogisk praksis og forskning. Nordahl, T. og Dobson, S. (red) (2009)